

*Мициньська І.В., к. пед. н., доц.,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького, Хмельницький*

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РІЗНОМАНІТТЯ МОВНИМИ ЗАСОБАМИ

У статті запропонований аналіз функцій, які мова виконує в суспільстві. Йдеться про роль, яку мова відіграє у зміцненні самоідентифікації людей та утворенні нації. Розглядається роль англійської мови як всесвітньої. Стаття висвітлює перспективи вирішення проблем, які загрожують культурному різноманіттю, як наслідок процесу глобалізації.

Ключові слова: мова, соціалізація, нація, функції, всесвітня мова, культурне різноманіття.

*Мициньская И.В., к. пед. н., доц.,
Национальная академия Государственной пограничной службы Украины
имени Богдана Хмельницкого, Хмельницкий*

СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ СОХРАНЕНИЯ КУЛЬТУРНОГО МНОГООБРАЗИЯ ПРИ ПОМОЩИ ЯЗЫКОВЫХ СРЕДСТВ

В статье предложен анализ функций языка, представляющих интерес для общества. Определяется роль национальных языков в самоидентификации людей и образовании наций. Рассматривается роль английского языка как всемирного. В статье определяются перспективы решения проблем, угрожающих культурному многообразию в результате процесса глобализации.

Ключевые слова: язык, социализация, нация, функции, всемирный язык, культурное многообразие.

УДК 811.161.2'42| А. Кримський

*Наснко Г.М., д. філол. н., доц.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕКСТУ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В ПОЛЕМІЧНОМУ ДИСКУРСІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто способи вираження елементів смислової структури наукового тексту Агатангела Кримського в аспекті розвитку українського історико-лінгвістичного дискурсу початку ХХ століття. Аналізуючи форми репрезентації провідних категорій наукового тексту, метафоричність мовлення, вказівки на нові знання, методи, адресованість тексту, автор вказує на найважливіші специфічні ознаки творчого методу науковця.

Ключові слова: історія української мови, полемічний дискурс, смислова структура наукового тексту, А. Кримський.

Вивчення полеміки початку ХХ століття важливе не тільки для осмислення становлення порівняльно-історичної парадигми в умовах тогочасного колоніального дискурсу (це переважно зроблено в історико-мовознавчих студіях М. Жовтобрюха, В. Глушенка, І. Тищенко, С. Лучканина, Ю. Шевельова, та ін.), але й для окреслення динаміки виражальних засобів наукового текстотворення. Аналіз тексту як складника наукового дискурсу перебуває в полі зору багатьох наукових напрямів сучасного поліпарадигмального мовознавства: лінгвістики тексту, функціональної й історичної стилістики, культури мови тощо. У когнітивній парадигмі зміст наукового тексту розуміють як наукове знання, а його смислову структуру тлумачать як таку, що визначається епістемічною ситуацією. Специфіка втілення її складників у певних субтекстах визначена не тільки типологією й традицією уявлень про ідеальний науковий текст, але й немалим компонентом індивідуально-творчої роботи автора. Цій проблематиці присвячено роботи О. Баженової [1], О. Гніздечко [2], М. Котюрової [3], М. Мозера [4], П. Селігея [7], І. Синиці [9], С. Ракітіної [8] та ін. Оскільки окремі студії, присвячені реконструкції історико-мовознавчого українського дискурсу, нами вже опубліковано, тут використаємо ту ж систему методів моделювання смислової структури наукового тексту, детально описану в [6], [5].

Вивчаючи полемічний дискурс як початковий у становленні українського порівняльно-історичного мовознавства, розглянемо смислову структуру статті Агатагела Кримського «Деякі непевні критерії для діалектологічної класифікації староруських рукописів» (1906). Вона з'явилася у відповідь на цикл робіт О. Соболевського, присвячених класифікації пам'яток у історико-діалектологічному аспекті, й містить контроверсійні інтерпретації низки мовних явищ.

Як відомо, методологічність є облігаторною характеристикою наукового дискурсу. Експлікація методу автором наукової праці у цьому разі відбувається не спеціально, а принагідно.

Міркуючи про метод, А. Кримський неодноразово формулює засади свого дослідження. Тут ключові поняття – пильний аналіз і критичне ставлення: Маючи се на увазі, ми *критично повинні відносити ся* й до тих церковних пам'ятників, про котрі з певністю знаємо ... (Крим., 103) [тут і надалі зберігаємо правопис оригіналу, цифра в дужках позначає сторінку першоджерела – Г.Н.]; *Підаючи* всі такі ортографії ... *суворій аналітичній критиці*, ми повинні *пильно порівнювати* їх до фактів живої сучасної малоруської мови (103); А вже була б непростима необачність, коли б ми, зустрівши... в якомусь пам'ятнику незвісного походження... забажали кваліфікувати той пам'ятник за малоруський *без дуже пильної аналізу* всіх згаданих написань і інших діалектологічних рис того пам'ятника (103) [виокремлено автором – Г.Н.]; і коли дослідник-філолог *не відноситиметь ся до них критично*, то могтимо щиру великоруську копію залічити до пам'ятників малоруських (104); Та несправедливо було б уважати за малоруський, *без аналізу*, геть усякий староруський пам'ятник, де часом трапиться тая особливість... (120); Так от бачимо, що зустрівачи в якомусь першому ліпшому рукописові букву *ы* замість сподіваного і або навідворіть, ми *перше повинні з пильною аналізою розглянути стрічені нами написання*, (129); але треба попереду *пильно подивитися*, чи не Великорусином або чи не Білорусином писано,

часом, відносний памятник (134); ...прикладі...менше піддаються *точній аналізі* (137); Та ми думаємо, що до тої думки д. Соболевського прихилити ся не зможе жаден фільолог, коли він *шанує повагу точної науки і научних методів* (148); ...а коли так, то й уся иньша його графіка стає для нас підозрливою, і ми не сміємо *без критики* накидати всі копістичні ортограми волинському та зарубському оригіналам тої копії (148).

Оскільки ключовою когнітивною метафорою тут виступає «*пізнання – бачення*», фіксуємо значну кількість лексем на позначення цього фізіологічного відчуття: ...*а коли вдивимоя в мову того Часословця XIV віку, то бачимо*, що тая мова не тільки спеціально про Галичину собою нічого не свідчить, ба й у загалі нічого малоруського в собі не містить – *не тільки чогось рішуче виразнішого, ба навіть чогось менче виразного*, – одно слово, ані натяку на малоруськість (112); *Я, з огляду на ... вважав би можливим додати до цих Шахматових прикладів іще «на торжощи»* (106); *Так от бачимо, що зустрічаючи в якомусь першому рукописові букву ы замість сподіваного і або навідворіть* (129); *Приглядаючись до мови Хутинського Службеника ще далі, ми бачимо в ній і чисто великоруську особливість* (142). Такий підхід відповідає початковому етапу пізнання: спостереженню.

Крім того, дослідник має бути дуже обережним: *треба відноситися до таких оу та ю з великою обережністю* тай не натягати їх скоросьпільним способом на малоруське «і» (102); Звідси видко, *з якою обережністю треба відносити ся до всяких таких випадків?* (112); Само собою розумієть ся, що й старі малоруські грамоти ми повинні аналізувати *з належною фільологічною обережністю* (117); тим-то, *не маючи належної обережності*, іноді можна спершу буває подумати, ну, скажемо, про рукопис новгородську, чи не писав її якийсь Малорусин (134).

Що ж до власних методів, то тут кілька разів Агатангел Кримський наголошує, що досліджувані факти слід порівнювати з явищами живої мови: або в яких инчих памятниках більше-менше *живого малоруського характеру*, приміром у літописях тощо (103); ми повинні *пильно порівнювати їх до фактів живої сучасної малоруської мови*, та вже аж тоді користуватися тими написаннями для вияснення того історичного ходу, яким розвивалася *наша мова...* (103). Безперечно, це пов'язано з тим, що концептуальна метафора порівняльно-історичної парадигми «*дещо – живий організм*»: *Ніби чимсь сербським дихає в петербурьським Часослові ще й заміна...*(113); ...бо тут усі *одхилення од норми спочивають на аналогії з твердим склоненням* (136); Такою самою силою *аналогії повстав і давальний відмінок «душѣ» замість давнішого «души»* (136).

Аргумент від власного досвіду як незаперечний доказ правильності методу відтворюємо в висловлюваннях, що вживані для покликання на старе знання: Од себе додам, що *я чував* аналогічні приклади ще й з уст окаяних Астраханських козаків... (121); Так говорять на всім просторі України; навіть од харківщан *я чув* «свідитель» (135); Так виясняють сю справу акад. Ягіч (в «Критических замѣтках»), проф. Брандт (в устних лекціях, які *я в нього слухав*) і инчі (138).

Отже, субтекст авторизації постає достатньо виразним. Загальновідомі факти, об'єктивні ознаки мови пам'ятко автор описує за допомогою повних предикативних конструкцій із підметом ми «інклюзивне» та присудком у 1 ос. мн. теп. часу: Бо

фонемі вітчій у нас немає, *ми знаємо* тільки слово овечий, без «і» (92); *Ми не можемо шукати* слідів його живої рідної мови (92); *Ми знаходимо* вимову (95); Доволі часто *зустрічаємо* ми в таких випадках... (101); І що ж би вийшло, коли б *ми захотіли*... (104); І те саме *ми знаємо* із дуже старих... рукописів (120). Не менш часто займенник не вживається: але *мусимо* те оо вияснити якось по інакшому (92); В Суздальському літописному списку *знаходимо*... (94). Вже й з усього сказаного *бачимо* (95); *як знаємо*, твердо встановлено Кулішем орфографію... (102). Якщо в наведених прикладах можна відтворити значення «ми» – «науковці», то пряма вказівка на «ми» – «всі українці» трапляється поодинокі: Перші написані предки *нашого малоруського і* (із о) трапляються нам не в мертвих церковних пам'ятниках, але в живих грамотах із кінца XIII віку і з дальших часів (101).

Проте коли А. Кримський пропонує власні інтерпретації, використовує я «ексклюзивне» з різними предикатами: Од себе *я можу докинути*... (93); *На мою думку*, кожне з оціх чотирьох вияснень має за собою певну логічність, і з кожним треба рахувати ся. Та *я б додав* іще один здогад (100). Лише зрідка фіксуємо безособові конструкції: Для написання... *можливе* ще одно спеціальне *витолкування* (101).

До показників авторизованості слід додати ще й вставні конструкції, з допомогою яких повідомляється додаткова інформація: Востоків зазначив «оочи», ще й з точками посеред кожної букви о (*ніби зінки в справжніх, людських очах!*) – в пергаминовою Євангелії XV віку (97).

Автор виразно висловлюється щодо передбачуваного читача, орієнтуючись на обізнану аудиторію: Всі ті остороги, які я подавав тут проти мнимого поплутання звуків ы та и, можуть знадобитися *тільки для тих, хто вже знає научну фільольотію, або, бодай, знає старо-словянську і старо-руську граматику* (131). Натомість коли йдеться про опонента, автор натякає на його недостатню обізнаність, даючи поради щодо самоосвіти: *А коли хто не знає граматики*, то могтимо, всім на диво, додати малоруське поплутання ы та и навіть там, де й ніякого натяку на таке явище не має (131); Щоб не видумувати собі таких дивних діалектологічних «критеріїв», проти сього є тільки один-однісінький спосіб: *вивчити елементарну шкільну граматику старо-словянської мови* (132). Цей образ читача й пояснює, що А. Кримський позиціонує себе в дуже вузькому академічному ані, не вдаючись ані до роз'яснень, ані до детальних означень.

Засоби зв'язності тексту вживаються найрізноманітніші. Найчастотнішими є маркери ретроспекції.

По-перше, це прислівник *вже/уже* в поєднанні з формами мин.ч. та давноминулого часу: *вже* й починаючи нашу статтю, ми *згадали були* про Поликарпове... (94), (це *ми вже бачили*) (95); не може, як *ми бачили вже* признати... (100); Я *вже* мав нагоду згадати вище, що (105); Що д.Соболевський й самовільно оголосив був новгородське Добрилово Євангеліє за малоруський пам'ятник, про це *я вже згадував* (124); що чимало таких самих ми *вже бачили* (128); Я *вже* побіжно *згадав* у скобках, що...(142); Але *я згори зазначив уже*... (151). Звертання до читача може бути також із скороченою формою наказового способу *див[ись]*: Та *я вже вказував*, що таке написанне в жаднім разі не є галицька або волинська спеціальність, і має воно

характер переважно рішучий антимальоруський . Див. с. 17. (112). Значимо також, що і в дейктичних висловлюваннях, адресованих до читача, поширена розмовна форма *диви*: *Диви мою* «Филологію і Погодинську гіпотезу» (Київ, 1904), стор. 60 (120); *Диви в мене* в «Филологія і Погодинская гіпотеза» (134).

По-друге, тут показником виступає прислівник *вище* разом із формами предиката в минулому часі: *Вище я навмисне застеріг ся*, що... (102); *Вище ми згадували* про те, що в південних Словян писалося часом ю замість *ю* (110); пояснення, *яке я навів був вище* (130).

Інколи вживається прислівник *згори, вгорі*: З того, що *в нас сказано в горі* про такі самі написання новгородські, читачеві видно (128); але *я згори* зазначив *уже...* (151). Поодинокі фіксується обставина *в інакшому місці*: Не від речі буде згадати ще про одну категорію *оо...*, про яку *я ширше писав був в інакшому місці* (97). Переважно, як бачимо, висловлювання формулюється від першої особи.

Показниками проспекції виступають висловлювання з формами наказового способу в 1 ос.мн.: Та от, між инчим, *іще згадаймо* (95); *Розгляньмо* найперше скількись прикладів (103); *Візьмімо* в цокаючих говорах приклади під наголосами (121); *Спинімо ся* на решті ще на одному одному випадку... (139); Та *перегляньмо* їх усі. *Передовсім зверніть* до списку... (145); *Розгляньмо* їх (150).

Нерідко тут вживано також форми майб. часу в 1 ос. одн. у поєднанні з прислівниками *нижче, далі*: Про ті мотиви *поговоримо нижче* (97); Проте, що д. Соболевський бажав би зробити Добролюво Євангеліє малоруським, *скажемо нижче* (106); З поміж інших *зачинимо...* (109); Та ми тут *пригадаємо* не тільки ті приклади...але *покажемо* ще й інші і цікавіші (123); ...се ми ще *побачимо далі*, коли торкнемося деяких деклінаційних флексій; та до цієї точки зору ми зараз потроху й *перейдемо* (136) Се ми ще *побачимо далі* (145).

Форми присудка тут вживаються також і в 1 ос. одн. майб. ч. з підметом – займенником *я* «ексклюзивне» або без нього: *Наведу* декільки аналогічних прикладів... (94); *Я можу* без великих заходів *навести* ось які приклади, що самі собою міні пригадують ся, та *думаю*, що знайти їх можна було б і більше (96); *Подам* деякі написання із старих рукописів (105); *Наведу* приклади, які зараз міні самі собою згадують ся, а можна б їх понаводити безмірно більше (108); Свій огляд мнених поплутань *ѣ* та *я* почну саме з отєї остатньої, граматичної категорії (134). Форми прислівників тут вживано рідко: Про *оте*, ніби-то галицько-волинське *ѣ*, вдумане д.Соболевським, *я* колись *писатиму ширше, в інакшому місці* (107); І *ниже*, в дальших рубриках, *я* вмисне *силуватиму ся*, де тільки можна буде, *наводити* як раз ті самі приклади, що відомі й самому д.Соболевському (124).

В одному висловлюванні трапляється поєднання показників проспекції й ретроспекції: Та *я його вже розглядав вище*, через те до нього тут *не вертатимусь, а стиню ся* на третьому акаючому пам'ятнику несумнівного або великоруського або білоруського походження, який д.Соболевський силоміццю залічив до «галицько-волинських» (149).

Поодинокі використано висловлювання з семантикою делімітації: У Білорусів, коли *вже не казатимем* про загально-білоруське нефонетичне «яны» або «вань»

(=они), поплутанне звуків *ы* та *и* виступає часом у дуже релієфних прикладах (121); Новгородських прикладів *...ми ширше зачіпати не будемо*, бо вони зовсім не характеристичні. А перейдімо до інших: (123); *Та се вже для нас питанне менчої ваги* (150).

Введення нових знань переважно відбувається як припущення. Тому фрагменти висловлювань із семантикою сумніву виявляються найхарактернішими маркерами субтекстів нових знань.

По-перше, це вставні слова *мабуть, може, можливо*: *Може ця моя думка покажеть ся мало підпертою, може сей Часословець XIV віку вийшов із Пскова, може він узагалі не дасть ся точно залясифікувати* (114); *Мабуть*, найстаріший приклад – 1292 року (116); *Очевидячки* в північній Великомушині дуже здавна почали плутатися *...*(123); *Се, певне*, не фонетичне явище: воно виясняється, *мабуть*, поплутаннем суффіксів *и* та *и* (124); але *мабуть* тут скрізь букву *и* написано на звисній новгородській лад замість *ѣ* (126); *...бодай* ми маємо один такий випадок *...*; *і не можемо рішити*, чи це має бути в них поява фонетична (136-137).

По-друге, таку функцію виконують перформативи з нейтралізованою суб'єктивністю – тобто форми з інфінітивами на позначення ментальних дій, які супроводжуються прислівниками з семантикою необхідності: Тут само *мусимо ми згадати* ще про один розряд староруських немалоруських пам'яток (145); *...а через те можна думати*, що *...*; *Завважити треба*, що інших випадків, де б замість *о* писався в Часословці *ѣ*, ми не бачимо (114); про яке з *незаперечною певністю можна сказати*, що його написав Великомушин (128); *Ми не можемо бачити* в ньому (135); *Треба думати*, що всі оті форми повстали *...з аналогії до іменительного відмінка* (137–138); коли й *можна буде де в чому користувати ся ним* для історії малоруської діалектології, то не інакше, як із суворою критичністю й величезною оглядністю (149); то *ми можемо вважати за аксіому*, що оті ятьові закінчення збудувалися замість сподіваних «нижєвих» закінчень (136).

По-третє, тут часто використовуються форми від 1 особи, а саме займенник *я* «ексклюзивне»: *Загальне вражіння, яке зостається в мене після читання петербурзького Часословця XIV віку, се, – таке, що писаний він ніде, як у Москві; я більше схильюся до думки...* (152); *Я за Псковом не обстаю* тільки через те, що *не бачу* в сім Часословці поплутання шиплячих і свистячих; *Міні здасть ся*, що так. Але *завважу*, що точних доказів у нас на те не має; *Через те я думаю*, що в написанні *...* ми маємо.

Передача впевненості у доказовій силі прикладів передається за допомогою вставних слів і конструкцій *отже, будь що будь, нема чого й казати* тощо: *Будь що будь*, єдиний висновок *стойть у нас непохитно*, понад усякими сумнівами (101); Само *собою ясно*, що в цій старословянській графіці ми не можемо додати жадної «замінної довготи»; а що не можна втягати в історію малоруської мови всіх інших написань сього пам'ятника (пр. «гратань»), *про се нема чого й казати* (103); *Отже* найпевнішими предками того нашого *і...*(116); *Одно слово*, залясифікувати рукопис «П.Є.С» 1492 року до рубрики віродостойних малоруських пам'яток не випадає (149); *Будь що будь, є поважна підстава*, щоб клясифікувати новгородський Апостол XIII віку (153); *Нема чого казати*, що й оці мої здогади *можна притулити тільки*

до певної групи подвоєних написань (101); Або, що найменше, ми мусимо лишити і Георгієва «Іюдеюмъ» і Холмське «отрочищюмъ» під дуже великим сумнівом (115).

Для полемічного тексту академічного дискурсу притаманне, отже, принагідне позначення методу як *критики, критичного аналізу*. У розбудові показників авторизації й позначенні нових знань превалює я-перспектива. Фрагменти висловлювань із семантикою сумніву, які супроводжують виокремлення нових знань, відповідають тогочасному початковому етапу становлення порівняльно-історичних студій. Водночас вони вказують і на його недоліки: фрагментарне порівняння окремих мовних явищ, відсутність формальних методів, що об'єктивізували б дослідження. Більшість ресурсів наукового текстотворення переважно залучаються з розмовної мови. Істотним також є вплив усного дискурсу. Відсутність строгої стандартності викладу, прагнення до синонімії вказує на немалу вагу художнього компонента в науковому текстотворенні. Пізнавальний процес мав високу емоційну напругу, тому рефлексивні аспекти пізнавальної діяльності заслуговують на окреме вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Баженова Е.А.* Смысловая структура (смысл) текста / Е.А. Баженова, М.П. Котюрова // Стилистический энциклопедический словарь русского языка / [Под. ред. М.Н. Кожинной. Члены редколлегии: Е.А. Баженова, М.П. Котюрова, М.П. Сковородников]. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2006. – С. 388–392.
2. *Гніздечко О.М.* Авторизація наукового дискурсу: комунікативно-прагматичний аспект : автореф. дис. ... філол. наук : спец. 10.02.04 Германські мови / Гніздечко Оксана Миколаївна ; Київський нац. лінгвістичний ун-т. – К., 2005. – 20 с.
3. *Котюрова М.П.* Проблема речевой индивидуальности ученого / М.П. Котюрова // Стереотипность и творчество в тексте : межвуз. сб. науч. тр. /Перм. гос. ун-т. [отв. ред. М.П. Котюрова]. – Вып. 14. – Пермь, Перм. ун-т., 2010. – С. 33–41.
4. *Мозер М.* Історія української літературної мови і Івана Огієнка і «ми» // Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1 – 3 липня 2012 р.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. – С. 203–18.
5. *Насенко Г.М.* Науковий текст академіка Леоніда Булаховського в когнітивно-дискурсивному прочитанні // Українське мовознавство: Міжвідомчий наук. зб. – К.: 2015. – Вип. 45 / 1. – С. 287–295.
6. *Насенко Г.М.* Структурно-семантичні та функціональні параметри староукраїнського наукового тексту XVI – XVIII ст. : автореф. дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Насенко Галина Михайлівна: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2014. – 34 с.
7. *Селігей П.О.* Світло і тіні наукового стилю: Монографія / НАН України. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Видавничий дім «Кисво-Могиллянська академія», 2016. – 627 с.
8. *Ракитина С.В.* Научный текст: когнитивно-дискурсивные аспекты : моногр. / С.В. Ракитина. – Волгоград : Изд-во ВГПУ «Перемена», 2006. – 278 с.
9. *Синица И.А.* Языковая личность ученого-гуманитария XIX века / И.А. Синица ; Ин-т языкознания им. А.А. Потебни НАН Украины. – К. : Вид-й дім Дмитра Бурого, 2006. – 352 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Крим.* – Кримський А. Деякі непевні критерії для діалектологічної класифікації старо-руських рукописів // Науковий збірник присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками й прихильниками з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині (1894–1904). – Л.: 1906. – С. 91–154.

*Наенко Г.М., д. філол. н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

**КОММУНИКАТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕКСТА
АГАТАНГЕЛА КРЫМСКОГО В ПОЛЕМИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ
НАЧАЛА XX ВЕКА**

В статье рассмотрены способы выражения элементов смысловой структуры научного текста Агатангела Крымского в аспекте развития украинского историко-лингвистического дискурса начала XX века. Анализируя формы репрезентации основных категорий научного текста, метафорику речи, маркеров нового знания, адресации текста, автор указывает на важнейшие специфические признаки творческого метода исследователя.

Ключевые слова: история украинского языка, полемический дискурс, смысловая структура научного текста, А. Крымский.

*Naienko G.M., Doctor of Philology, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**COMMUNICATIVE-PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF AGATANGEL
KRYMSKY'S TEXT IN POLEMICAL DISCOURS EARLY XX CENTURY**

The article discusses ways of expressing the elements of sense structure of scientific text by Agatangel Krymskyi in the aspect of development of the Ukrainian historical-linguistic discourse of the early XX century. Analysing the forms of representation of the main categories of scientific text, metaphors markers of new knowledge, the author points to the specific features of the leading creative method scientist.

Keywords: history of Ukrainian language, polemical discours, sens structure of scientific text, A. Krymskyi.

УДК 811.512.161*06

*Нікітюк Т.В., асистент
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

МОВНЕ ВИРАЖЕННЯ ДИРЕКТИВІВ СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті було досліджено мовні засоби утворення директивних висловлювань у сучасній турецькій мові, а також як інтенції мовця та інші чинники впливають на мовний сценарій директивних висловлювань у сучасній турецькій мові.

Ключові слова: директиви, комунікативна ситуація, адресант, адресат, висловлювання.

Будь-яке мовне середовище має свої, притаманні лише йому, граматичні та лексичні одиниці, які, поєднуючись із інтенціями мовця, утворюють конструкції зі специфічними значеннями, які відображають настрої, ставлення до оточуючих, бажання адресанта тощо. Адресант для того, щоб повністю оволодіти мовними